

Kitaba patolojik tedavi

Asidik kâğıtlı kitapların bir süre sonra dağılıp yok olmasına karşı, Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki patoloji merkezinde uzmanlar yoğun bir mücadele yürütüyor.

ÜLKER GÖKTÜRK

Asidik ortamda üretilen kâğıtlara basılmış kitapların bir süre sonra ortadan yok olacağını anlaşılmaya başlandı. İngiltere'de "Bir kitap evlat edin" gibi kampanyalarla konuya dikkat çekilirken, ABD Kongre Kütüphanesi, dijital bir düzenle, kitapların ve magazinlerin fotoğraflanacağı bir sistemi geliştirmek için pilot proje uygulamasına geçti.

Ülkemizde ise, halen çeşitli nedenlerle yıpranmış, hastalanmış, neredeyse yok olmaya yüz tutan "sadece" eski kitaplar, bir tek merkezde Süleymaniye Kütüphanesi bünyesinde kurulan, "patoloji kliniği"nde hayata döndürülüyor. Bu klinikte, hastalanan eski eserlerin yıpranma nedenleri araştırılıyor, teşhis konuluyor ve uygun tedavi şekilleri belirlene-

İYİLEŞTİRME ÇALIŞMALARI — Yıpranmış, hastalanmış, yok olmaya yüz tutan eski kitaplar, Süleymaniye Kütüphanesi bünyesinde kurulan patoloji kliniğinde yeniden hayata döndürülüyorlar. Bu klinikte, eserlerin yıpranma nedenleri araştırılıyor, teşhis konuluyor ve uygun tedavi şekilleri belirlenerek iyileştirme çalışmaları yapılıyor. (Fotoğraf: Uğur Sanor)

rek iyileştirme çalışmaları yapılıyor.

20 yıldır hasta kitapları sağlıklarına kavuşturmak için uğraşan ve patoloji kliniğinin şefliğini yü-

rüten kimya mühendisi Saadet Gazi ile görüştük. Saadet Gazi, patoloji bölümünde sadece eski kitaplarla ilgilenebildiklerini belirtirken, yeni kitaplar için hem

süre, hem de ekipman yetersizliği nedeniyle bir şey yapamadıklarını anlattı.

"20. yüzyılda bütün kâğıtlar çok kötü" diyen Saadet Gazi, asidik ortamda üretilen kâğıtlara basılmış kitapların ömürlerinin en fazla bir yüz yıl olabileceğini belirtti. Gazi'nin verdiği bilgilere göre, yapılan istatistikler, son yüzyılda basılan kitapların geleceğinin olmadığını gösteriyor. Eski kitaplar hiç olmazsa onarıma imkânlarına sahipken, yeniler bir süre sonra birden birer ortadan kalkacaklar. Eski kitaplarda zamanla oluşan asidik ortam çeşitli yöntemlerle durdurulabilirken, yenilerin dokusunda bulunan asidin yok edilmesi daha zor bir iş.

En iyi kâğıdın yüzde yüz selülozdan üretilen kâğıt olduğunu vurgulayan Saadet Gazi, bunun da Japonlar tarafından üretildiğini ve eski kitapları onarma işlemlerinde bu kâğıdı kullandıklarını söyledi. Gazi, şöyle devam etti:

"Yenilerde minyatür ve tezhip yapıyorlar. Eskiler pırl pırl dururken bu yeni eserlerde geleceğe kalacak hiçbir şey yok. Bir süre sonra kâğıdın asitlendiğini iki yıl sonra deforme olduğunu görüyoruz ve kâğıt kırılmaya, dökülmeye başlıyor. Biz eski kitapların onarımında kullanılmak üzere bir ara SEKA'dan özel bir kâğıt istedik. Ancak bize yararlı bir kâğıt üretilmedi; ya rengi güzel olmadı ya da asidi yüksek oldu.

Biliyorsunuz kâğıt incecek liflerden meydana geliyor. O lifler ne kadar uzun olursa kâğıt o kadar dayanıklı oluyor. Dokular ise birbirlerine karbon ve hidrojen molekülleriyle bağlı. Fakat kimyasal bir reaksiyon başladığı zaman liflerde kopmalar oluyor, kopma olunca da kâğıt parçalanıyor, ilerki safhalarda da un gibi dağılıyor. Yeni yüzyılda bütün kitaplar için bu tehlike söz konusu."

KİTAPLARI NASIL KORUYABİLİRSİNİZ?

Raflara sık dizmeyin

Yaşam süreleri en fazla bir yüz yıl olarak düşünülen yeni kitapların ömürlerini uzatabilmek için üst düzey ilgililere büyük görevler düşerken Saadet Gazi, kitapları koruyabilmek için kitapseverlere şu önerilerde bulundu:

- Eserler, güneş ışığına maruz bırakılmayacak şekilde saklanmalı, ama bu yerler aydınlık olmalı ve rahatlıkla havalandırılabilir.
- Eserler, mutlaka rutubetten korunmalı, ısı değişiklikleri iklim koşullarına göre çok farklı

olmamalıdır. Yüksek ısı eseri kurutmakta, kırılma yapmada, fazla nem de nemlendirmektedir. Bu nedenle ısı farkı eserin bünyesini etkileyerek şekil bozuklukları ve deformasyonlar meydana getirmektedir.

- Eserler raflara sık yerleştirilmemeli, her kitabın arasında en az 5 milimetrelilik aralık bırakılmalıdır. Her ay kitapların bulunduğu yerlerin havalandırılması, yer ve kitapların üst yüzeylerindeki tozların bez, samur fırça ve elektrikli süpürge ile temizlenmesi onların korunmasını sağlayacaktır.

